

Gazaklar bilen kazaklaryň tapawudy

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Gazaklar bilen kazaklaryň tapawudy KAZAKLAR VE KOZAKLAR

Çoğumuz bulmacalarda sıkça rastlanan “Kazaklarda başbuğ” sorusunu “ataman” şeklinde belki de yüzlerce kez yanılmadan cevaplamışsınız. Peki, bulmacalarda cevaplamakta zorlanmadığımız (aslında Kozak olması gereken) ancak kimlikleri konusunda bir türlü kesin bir sonuca varamadığımız bu “Kazak” (?) kelimesine son günlerde yazılı ve görsel basında değişik durumlarda karşılaşmaya başladık. Neden Kazak ve Kozaklarla ilgili bu kadar “anakronizm” yapılmaktadır? 20.10.2006 tarihinde Kazakistan’ın Atırov ili Teniz petrol işletmelerinde çalışan Kazak-Türk işçileri arasında meydana gelen kavga, Türk kamuoyunu, “Çin’den Adriyatik’e kadar” yayılan 250 milyonluk Türk Dünyası konusunda bilinçlendirmeye ve bilgilendirmeye yönelik çalışmalarda bir takım eksikliklerin mevcut olduğunu ve konu üzerinde yapılan bilimsel araştırmaların büyük çoğunluğunun eski verileri

tekrar etmenin ötesine gidemediğini ve doğal olarak güncel olmadığını da ortaya koymuştur.

Olaydan sonra gerek basında çıkan yazılar, gerekse okurların yorumlarından da açıkça anlaşılacağı üzere, Orta Asya Türkleri hala gerektiği seviyede tanıtılmamıştır. Öyle ki hatta genel anlamdaki Türk boyunun Kıpçak koluna mensup Müslüman Kazak Türkleri, bilimsel araştırmalardan uzak bilgiler esas alınarak, Rus Çarına itaat etmekten vazgeçen Slav ırkından bir Hristiyan grubu olan (Kozaklarla ilgili ayrıntılara ulaşmak mümkündür)[1] (Rusçası “ Kazaki ”olup, kendilerini “Kozaki” şeklinde adlandıran ve çoğu zaman “Don Kozakları”, kimi yazılarda “Kossaklar”, “Kazakya” denilen) Kozaklarla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Slav asıllı Hristiyan Kozaklarla, Kıpçak Türklerinden Müslüman Kazakların arasında, sadece isim benzerliği dışında en ufak bir ortak nokta ve kan bağı bulunmadığı gibi, Kazak Türkleri de, Kozaklardan Çar Rusya’sı döneminde tıpkı Osmanlı Türkleri gibi büyük darbeler yemişlerdir.

Slav Kozak ve Türk soyundan Kazak isimlerinin Türkçedeki benzerliği tamamen fonetik kurallardan kaynaklanmaktadır. Slav Kozakları tarih biliminde Kozaklar şeklinde anılmakta olup, ancak bu terime çoğu zaman uyulmadığından dolayı Kazak Türkleriyle karıştırılmaktadırlar.

Slav Kozakları bugünlerde Rusya, Ukrayna ve Orta Asya’nın bazı bölgelerinde ve Kırım’da; Kazak Türkleri ise Kazakistan Cumhuriyetinde (Çin, Moğolistan, Türkiye, Almanya, Afganistan, İran vb ülkelerde) yaşamaktadırlar.

Bilindiği üzere, Kazak Türkleri Orta Asya bozkırlarında yaşamışlar ve bazı yazılarda iddia edildiği gibi, ne “kayıklara binerek İstanbul’a saldırmaya gelmişlerdir (Kazak topraklarının dışı açılan deniz kıyısının bulunmadığı herkesçe malumdur), ne de “Osmanlı İmparatorluğuna darbe vurma girişimlerinde bulunmuşlardır.”

Ancak ne yazık ki talihsiz isim benzerliği yüzünden bilinçli veya bilinçsizce iki grubun karıştırılması ve yan yana birlikte anılması, Türk kamuoyunda Kazak halkına karşı istem dışı da olsa olumsuz tepkileri körüklenmektedir.[2]

Söz konusu Kozaklar, “Kazaklar” şeklinde bazı internet sitelerinde Osmanlı İmparatorluğuna saldıran “hain ve vahşi” bir boy sıfatıyla “genişçe” işlenerek, kamuoyuna Kazakistan’da yaşayan Kazak Türklerinin “cetleri” sıfatıyla tanıtılmıştır.[3] Bu tür yazılar tamamen yanıltıcı, kasıtlı ve bilimsel açıdan hiçbir temele dayalı olmayan eksik değerlendirmelerdir.

Başta büyük medya kuruluşları olmak üzere internet ortamının da söz konusu işçi kavgasından sonra Türk kamuoyunu bu şekilde yanıltma suretiyle, kardeş Kazak toplumuna karşı kışkırtmaları, Kazakistan’a ve Türkiye’ye bir yarar getirmeyecektir. Bu tür yazıların sadece reyting kaygısıyla kaleme alındığı, sağduyulu ve aydın Türk insanları tarafından gayet iyi anlaşılmaktadır.[4]

Yukarıda kaynak gösterdiğimiz “Özü’den Tuna’ya: Kazaklar” isimli Aralık 2004 tarihinde Yeditepe yayınevi tarafından yayınlanmıştır.[5] Ancak kitap, yazımızın başında da değindiğimiz Slav ırkından gelen Rus Kozaklarını araştırmakta olup, ismi ise yine karmaşık ve kamuoyunu yanıltıcı nitelikte “Kazaklardır”. Buradan da belli olduğu üzere, tarihçi bilim adamları bile hala Kazak ve Kozak terimi konusunda bir kargaşa içerisindeyler. Bilim adamları arasında bile hal böyleyken, sıradan bir vatandaşın Kazak-Kozak isimlerinin karıştırarak, bir yanılgıya düşmesi hiç de zor değildir. Söz konusu kitabın arka kapağında: “Kazak ve Kazaklık deyimleri, yerli araştırmalarımızda genel olarak ailesiz ve devletsiz olarak yaşayan, günümüz terminolojisinde terörize olmuş gruplara denk düşen toplum kesimlerini anlatmak üzere kullanılır. Kazakların kavmi bir boyutu olduğu düşünülmez. Osmanlı İmparatorluğu’nun en büyük düşmanlarından birisi olan Kazakların XVII. yüzyıl ortalarına kadar gelen tarihi karanlıktır. Yabancı tarihçiler, Kazakları Ortodoks Hristiyanlığın yılmaz savunucuları olarak gösterme çabalarına rağmen, onların aslında Türk tarihinin bütünüyle dışında yer alması gereken topluluklar olmadığı araştırmamızın ulaştığı çarpıcı sonuçlardan birisidir” gibi ifadeler yer almıştır. Kitabın isminin yanıltıcı bir biçimde “Kazaklar” şeklinde sunulmasının, akademik etik kuralları

bakımından doğru olup olmadığına ancak tarih bilimi otoriteleri ve ilgili uzmanlar karar vereceklerdir.

Eserin -Kozaklar ve Kazaklar arasındaki farkı iyi bilmeyen bir okurun, bunu doğrudan Kazakistan'da yaşayan Kazak Türkleri olarak algılayabileceği olgusu göz önüne alındığında- son derece yanıltıcı bir yönlendirme içerdiğini belirtmekte yarar vardır. Konuyla ilgili en iyi açıklamalar, çeşitli dönemlerde çıkan bilgili Türk aydınlarının ve tanınan ilim adamlarının eserlerinde bulunmaktadır.

Slav asıllı Kozaklar günümüzde de Kırım Türkleri[6] başta olmak üzere, çeşitli Türk boylarına karşı beslemiş oldukları düşmanlık duygularını farklı şekillerde sürdürmektedirler.[7] Hatta Kazakistan'ın batı kesiminde yaşamakta olan Kozaklar 1990-1991 yıllarında defalarca geleneksel kıyafetleriyle atlara binerek, sokaklarda gövde gösterisi gerçekleştirerek, bağımsız bölge talebinde bulunmuşlardır.

Kazak ve Kozak terimlerinin, kısa bir süre içerisinde ilgili bilim adamları tarafından belirginleştirilmesi lazım.

Sadece isim benzerliği yüzünden, hatta bir ulus bile olmayan bu grubun Osmanlı döneminde yapmış oldukları yağmalar ile zorbalıkları, Kazak Türklerine "yamama" ve mal etme çabalarının iyi niyet içerdiğini söylemek zordur.

Henüz çevrilme aşamasında olan Abhazya isimli ders kitabında: "XVII. y. Türk kıyılarına hafif kayıklarıyla Abhazya kıyılarına kadar gelen ve Pitsunda da dâhil olmak üzere bazı noktalarda duraklayan Don ve Dnyeper Kozaklarının saldırıları sıklaşmıştır... Kozakları Türklere karşı mücadelede kendi müttefikleri olarak değerlendiren Abhazlar, onlara çok büyük destek vermişlerdir. Don Kozaklarının efsanelerinde "Türk Müslümanlara" karşı "Hristiyan Abhazlarla" birlikte yapılan seferlerine dair bilgiler yer almaktadır..."[8] denilmektedir.

Tarih biliminde çeşitli dönemlerde Rusçadaki isimlerinden hareketle "Kazaki ", " Kozaki" şeklinde isimlendirilen bu boy, Kazak bozkırlarına Çarlık Rusya döneminde göç ettirilmeye başlamıştır. Kazak ilim adamı Prof. Dr. Ordalı Konıratbay'ın kalem aldığı bir eserde Kozakların, Kazak bozkırlarına göçü ve yaptıkları zorbalıklar şu şekilde açıklanmaktadır:

"Çar yönetimi Kazakistan ve Orta Asya'yı (Türkistan'ı) tamamıyla işgal ettikten sonra, sömürge siyasetini planlı olarak güçlendirmeye başlamıştı. Yerli halk temsilcileri hükümet ve devlet yönetim idarelerine yaklaştırılmamıştır. Rusya, sömürge altına aldığı ülkeyi sömürmek ve Rusya'nın iç bölgelerindeki siyasi ve sosyal gerilimi yatıştırmak amacı ile Rus köylüleri ve Rus Kozak askerlerini Türkistan ülkesine göç ettirme işi hızlı bir şekilde yürütülmeye başlamıştır. Göçmen Kozaklar, yerli halktan (Kazaklardan) zor kullanma suretiyle alınan verimli ve bakir topraklı bölgelere yerleştirilmiştir, ülkenin asıl sahipleri ise topraklarından ve yurtlarından uzaklaştırılarak, iklimi elverişsiz, dağlı tepeli ve çorak bölgelere göçe zorlanmışlardır...

1917 yılında Geçici Hükümetin başında bulunan A.F.Kerenskiy 1915 yılında:

"İngilizler ile Fransızlar sömürdükleri ülke halkına nasıl davrandıylarsa, Ruslar da Müslüman Kazaklara aynen davranmalıdırlar" şeklinde nutuk atmıştı...

Prjevalsk komünistleri Kazaklardan 25.000 desyatina toprak gasp ederek, oralara Ural Kozaklarını yerleştirmişlerdir, böylece Kuropatkin ve İskân İdaresinin (sömürgeci Çarlık Hükümetin) planı uygulanmış oldu", "Rus Kozakları, maddi bakımından varlıklı, yerli halkı sömürebilmek, yağma ve gasp etmek için hatta Rus köylüleriyle uzlaşmaya gelemeyen ve onlarla mücadele etmekte olan bir sosyal gruptur"...Turar Rıskul (Stalin tarafından katledilen Kazak asıllı liderdir-A.İSİNA) "Çar hükümetinin sömürge siyasetini devam ettiren bir vârisi" sıfatıyla suçlar. Mevcut Sovyet hükümeti, eli silahlı Rus Kozakları ile Rus köylüleri üzerinde bir hâkimiyet kuramayacakları için bunun acısını ancak silahsız göçebelere (Kazaklardan) çıkartabilmiştir" ... Neticede sulanan toprak sahibi olamayan göçmen Rus Kozak köylüleri bir ekonomi krize girmişler ve Çar hükümeti ise bu krizden çıkmanın çözümü olarak yerli halkın (Kazakların) verimli topraklarını gasp ederek Kozaklara vermekten başka çare bulamamıştı... "Bu politika; özellikle, Rus Kozaklarının doyumsuz bir biçimde muazzam toprak parçasını asıl sahiplerinden gasp etme

olaylarından sonra, Jetisu'daki toprak meselesini tırmandırmış ve doğal olarak Kazakların Jetisu'da 1916 yılındaki milli kurtuluş ayaklanmasının nedenlerinden birini oluşturmuştu.. Riskulov, Türkistan Cumhuriyetinin Anayasasına uygun bir şekilde kendine verilen yetki ve haklardan yararlanarak, Rus köylülerinin silahsızlandırılmasını, onların ekonomi durumunun yerli halkın durumu ile eşit hale getirilmesini, Rus köylüleri ve Rus Kozaklarının elindeki göçebe halkın topraklarının geri alınmasını sağladı..."[9]

Bu alıntılardan da görüldüğü gibi, Kazak Türkleri, Çar Hükümetinin desteğini arkasına alan ayrılıkçı Rus Kozaklarından büyük zararlar görmüşlerdir. Hatta günümüzde bile Kozak grubunun çeşitli Türk boylarına karşı düşmanca hareket ettikleri yukarıda da belirtilmiştir.[10]

Kozakların Osmanlı döneminde gerçekleştirdikleri çeşitli saldırı ve yağma faaliyetlerini, Kazak Türkleriyle özdeşleştirmeye yönelik kışkırtma amaçlı "aydınlatıcı" yazıların aynı zamanda Türk tarihini de saptırdığını özellikle vurgulamak gerekiyor.

Son olarak, herkesin bilmesi gereken bir durum var: söz konusu olay, Kazakistan ile Türkiye devletlerinin diplomatik ilişkilerinde herhangi bir soğukluk veya krize yol açmamıştır. Haliyle işçi kavgasını Kazak-Türk halkları arasında yaşanmış gibi çeşitli saptırma, yanıltma ve yanlış yönlendirmelere yönelik tüm çabalar başarılı olamayacaktır. Kavganın temelinde ise sosyal nedenlerin yanı sıra, kesin belli olmamakla birlikte Türk inşaat şirketlerinin Kazakistan'daki büyük başarılarından rahatsız olan dış güç odaklarının kışkırtma faaliyetlerinin yatması da ihtimaller arasındadır.

Olay; Kozakları kullanarak Kazak-Türk ilişkilerini zedelemeye çalışanların düşündükleri gibi körüklenmeye çalışılmasına rağmen, aksine her iki devletin ilgili kurumlarının ihmal ettikleri konularda daha sıkı ve ortak bir biçimde işbirliği yaparak, birlikte hareket etmeleri gerektiğini ortaya koymuştur.

Dr. Almagül İSİNA,

TASAM Orta Asya Uzmanı.

Alıntı Kaynağı: TASAM Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi

Dipnotlar

- [1] Yücel Öztürk, <http://kitap.antoloji.com/kitap.asp?kitap=37879> Yeditepe Yayınları ; Aralık 2004, 1.baskı,
- [2] <http://www.hurriyet.com.tr/yasam/3438962.asp?gid=57> , <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/5376833.asp?yazarid=28&gid=57>
- [3] http://www.haber7.com/haber.php?haber_id=194918
- [4] Prof. Dr. Nadir Devlet, Çağdaş Türk Dünyası (İstanbul: M.Ü. Yayınları No. 475, 1989). s.147–168 Kazak adinin izahı: s.147. Çağdaş Türkler, (İstanbul: Çağ Yayınları 1993), s. 306’da aynı izah var. Bu kitap Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi’ne ek ve ayrıca Zaman gazetesi tarafından da okuyucularına dağıtıldığı için daha geniş kesime ulaşmıştı
- [5] Yücel Öztürk, <http://kitap.antoloji.com/kitap.asp?kitap=37879> Yeditepe Yayınları ; Aralık 2004, 1.baskı, 13.5×19.5, 486 sayfa, Türkçe, K.kapak. ISBN No: 9756480114
- [6] <http://www.usakgundem.com/haber.php?id=6528>
- [7] http://www.millihareket.org/modules.php?name=HT-Icerik&ht_islem=goster&icerik=7
- [8] Abhazya Ders Kitabı, (İstoriya Abhazii) Ders Kitabı “Alaşara” Yayınevi, 1991. Suhum/Abhazya
- [9] Ordalı Konıratbay, Turar Riskulov.Almatı, 1997/Kazakistan, ilmi monografi.
- [10] <http://www.trt.gov.tr/wwwtrt/hdevam.aspx?hid=54084>

И.Репин «Запорожцы пишут письмо турецкому султану», 1891 г.
Taryhy makalalar